

We houden het klein bij de buurtmoestuin

22 september 2015

Liesbeth Simpelaar

‘Goedgemutste machteloosheid’, noemde Evelien Tonkens (hoogleraar burgerschap Universiteit voor Humanistiek) het in 2014 in haar rede over de participatiesamenleving. Mensen hebben niet meer het gevoel dat ze invloed kunnen uitoefenen op grote maatschappelijke kwesties.

Daarom beginnen ze bijvoorbeeld maar een buurtmoestuin. Klein maar fijn. En je blijft er tenminste vrolijk bij.

Maar dat is wel jammer, want ‘participatie’ in onze democratische samenleving is deelnemen en verantwoordelijkheid nemen voor die samenleving, en dat houdt ook *politieke* participatie in: meedenken en discussiëren over zaken die het publieke domein aangaan.

Maar ook als mensen wel politiek participeren blijken ze het moeilijk te vinden om te praten over het waarom ervan, over de maatschappelijke betekenis van wat ze willen bereiken. Tonkens haalde in bovengenoemde rede Nina Eliasoph

aan, die in haar boek *Avoiding Politics* signaleerde dat binnen actiegroepen vooral gepraat wordt over de praktische punten op de agenda. Over waarom ze actievoeren spreken mensen hooguit in persoonlijke en vage termen, ze zeggen bijvoorbeeld dat ze zich, als moeder zijnde, zorgen maken over het milieu.

Dus we houden het liever klein en we vermijden het om inhoudelijk te denken over grotere zaken, volgens Tonkens omdat we ons machteloos voelen. Hoe zou dat komen? Misschien worden we wat wijzer van prof. dr. Oldendorff.

Er zijn twee manieren van communiceren, legde deze hoogleraar sociologie in 1960 uit. De eerste is de persoonlijke communicatie, de tweede de zakelijke:

De mededeling welke geschiedt in de sfeer van de persoonlijke verhouding is de mededeling waarin de persoon tegelijk met de zaak ook 'zichzelf' aan de ander mede-deelt. (...) Tot het wezen van de mede-deling behoort het verstaan, de 'resonantie' van de ander. Slechts waar deze verwacht kan worden, komt de mededeling tot haar volledige ontplooiing. (...)

Geheel anders staat het met de zakelijke mededeling, welke plaats vindt in de functionele verhouding. Hier is men primair 'to the point' en niet 'to each other'. Het gesprek brengt ons niet tot elkaar, doch brengt de zaak verder.

Zakelijk communiceren lijkt dus louter functioneel. Wie je bent doet er niet toe, of je nu moeder bent, homo of hetero of een kleurtje hebt, het gaat om de taak of de zaak die er ligt. Je een instrument om die tot stand te brengen.

Het gevaar daarbij is dat mensen elkaar dan ook als louter instrumenteel gaan behandelen. Volgens Oldendorff moeten we erop letten dat iedere verhouding menselijk blijft: zakelijke communicatie moet altijd een element in zich dragen van persoonlijke communicatie. Want ieder mens wil erkenning en niet puur worden gebruikt als middel voor iets anders. Tot zover Oldendorff.

Komt er in onze eenentwintigste eeuw nog iets terecht van het persoonlijke element in zakelijke communicatie? Het lijkt erop dat onze hele samenleving doordrenkt is van neoliberalisme, marktdenken en bureaucratie, dus van zakelijke communicatie.

In onze directe omgeving kunnen we nog praktisch en strategisch zijn zonder onszelf en de ander helemaal te verliezen. Maar zodra het gaat om grotere zaken lopen we op tegen de ondoordringbare muur die overheid, woningcorporaties en zorginstellingen optrekken. En als je alleen maar je neus stoot, is er niks aan om politiek te participeren. Op die manier hebben we, zoals Tonkens constateert, het geloof in deelname aan de democratie verloren.

Maar er is hoop. Het succes van Urgenda (zie <http://www.urgenda.nl/>) in juni 2015 is een echte doorbraak. Nederlandse burgers spanden een rechtszaak aan

tegen de overheid omdat die meer maatregelen voor het klimaat moest nemen, en de rechter gaf ze gelijk. Dat is voor het eerst in de wereldgeschiedenis. Hoera. Nu eerst even naar de buurtmoestuin, frisse lucht opsnuiven.

Bronnen

- Tonkens, Evelien: *Vijf misvattingen over de participatiesamenleving. Afscheidsrede 2014*
- Eliasoph, Nina: *Avoiding Politics. How Americans Produce Apathy in Everyday Life*. Cambridge University Press, 1998
- Oldendorff, prof. dr. A: *De psychologie van het sociale leven. Bespiegelingen over de problematiek der sociale werkelijkheid*. Erven J. Bijleveld Utrecht, 1960, p. 50-53 (Marie Kamphuis Archief, inventarisnummer 1.4)

Foto

Volkstuin bij het spoor, Utrecht, Liesbeth Simpelaar